

afara intervenției statului are mecanisme de a influența individul în parte și societatea de a respecta normele impuse legitim.

CONSTITUIREA CONȘTIINȚEI ISTORICE CA SISTEM INTEGRU

Dodul Dumitru, doctorand
Catedra de Filosofie și Antropologie, USM

The historic conscience appears like a primary element and like a basic nucleus of the social conscience and it is defined as a concrete form of a society. The historic conscience nearby the moral conscience hold on to analytic and epistemic system foundation so individual as well collective. In these conditions the historic conscience can be considered like a constructive element of any world conception. The evolution of historic conscience reveals the fight of the human collectivity for inserting its own existance in the historic stages sequece in order to affirm a future according to collective entity representation and also its place and fate in humanity.

Conștiința istorică apare ca un element primar și un nucleu fundamental al conștiinței sociale, definită drept formă concretă a unei societăți [3, p.40]. Alături de conștiința morală, conștiința istorică ține de fondarea sistemului analitic și epistemic, atât individual cât și colectiv. În aceste condiții conștiința istorică poate fi considerată ca element constitutiv a oricărei concepții despre lume. Evoluția conștiinței istorice relevă lupta colectivității umane pentru ași însera propria existență în succesiunea etapelor istorice, pentru a-și afirma un viitor în conformitate cu reprezentarea asupra ființei colective, a locului și menirii ei în cadrul umanității.

Relația dintre existență și conștiință în cadrul materialismului istoric capătă forma particulară a raportului dintre *existența socială* și *conștiința socială*. Nu conștiința oamenilor le determină

existența, ci, dimpotrivă, existența lor socială le determină conștiința. Aceasta este teza fundamentală a materialismului istoric. Conștiința istorică se naște din încercarea de a construi identitatea unui popor, a unei națiuni, prin raportare la alte popoare, la alte națiuni.

În cazul, în care premisele conștiinței istorice sunt legate de condiția singulară a omului ca ființă istorică – dependentă și liberă de constituirea etniei ca grupare specific umană, conținuturile concrete și configurația ei problematică le vom găsi în înțelegerea timpului istoric, a raportului dintre generații, în reprezentarea asupra propriei devenirii și a omenirii în genere. Fiecare epocă istorică și fiecare popor au contribuit la această evoluție spirituală stabilind perspective caracteristice procesului istoric și esenței sale. Aceste contribuții pot fi urmărite în datele culturii, în mentalități și norme morale, politice, de viața cotidiană, dar și în creația istorică. Între căile urmate pentru stabilirea conținutului conștiinței istorice a unei societăți, cea mai frecventă este cea a apelului la concepțiile marilor personalități reprezentative pentru spiritualitatea unui popor; la ceea ce reprezintă “document istoric” din perspectiva practicii istoriografice tradiționale. Este viclenia istoriei despre care vorbește G.Hegel, care susține că: „istoria nu este produsul conștiinței voinței a zeci de mii de oameni, ci a zeci de milioane” [4, p.112]. În acest context sunt abordate două modalități de reconstituire a ceea ce este conștiința istorică a unui popor, făcând apel la creațiile lui spirituale sau descifrând-o din faptele de viață care indică măsura spiritului lor – a popoarelor. În primul caz vom identifica conținuturile ideale, valorile de vîrf ale manifestării conștiinței istorice a unui popor, în cel de-al doilea - gradul ei de pătrundere și forța.

Astfel le putem considera și ca două linii istorice de care se leagă două modalități distincte ale conștiinței istorice, care au evoluții proprii, nu fără influențe reciproce destul de însemnate. În acest sens literatura istorică are și o construcție spirituală a conștiinței istorice, întemeiată pe fapte, poate furniza un îndreptar de înțelepciune istorică într-un veac de ample crize spirituale, în care scepticismul, negativul și absurdul au pretins a da măsura

adâncimii filosofice pe care a atins-o Omul luminilor. C. Noica în acest context susținea, că veacul, în care demnitatea și chiar fericirea împăcată a omului a fost de a ridica un bolovan spre culmi, de unde se prăbușește neîncetat, nu-i poate fi indiferentă cealaltă demnitate a omului de a ridica spre culmi creația umană întregă, iar nu un bolovan al absurdului consimțit. Numai îmbinate cele două modalități de evoluție pot da o cunoaștere mai exactă a ceea ce a reprezentat conștiința istorică proprie, o idee despre ceea ce semnifică pentru ea umanitatea, care-i este accesibilă, civilizația, trecutul și viitorul, schimbările la care sunt supuse de-a lungul timpului întreprinderile umane și societățile. În acest larg și vag sens “grecii, chinezii, indienii care nu credeau în progres se preocupau să elaboreze o cunoaștere științifică a trecutului, aveau o conștiință a istoriei, diferită radical de cea a europenilor secolelor XVII-XX” [5, p.294].

Asemenea vieții istorice pe care o exprimă, conștiința istorică reunește într-un singur nucleu complex și contradictoriu elemente ce constituie diferite niveluri de cunoaștere și înțelegere a ceea ce este istoria pentru o societate, care are o structură socială proprie. Există, de asemenea, elemente implicite de trăire, de experiență, de viață, de reacție psihică față de evenimente, de apreciere a acestora în orice conștiință istorică. Gîndim totul istoric, din istorie nu putem ieși, ea constituie plasma vieții umane individuale și colective. Spontan căutăm antecedente în trecut, de la ce am pornit și astfel situăm prezentul în devenirea sa.

În același timp, inevitabil, pornim de la prezent ca în același mod să ajungem la trecut. Conștiința noastră istorică este inevitabil, marcată de existența noastră. În alți termeni, experiența noastră însăși este aceea care ne impune să atribuim importanță și semnificație schimbării, sorții, armelor, legilor, cetăților, regimurilor, alternării războaelor și revoluțiilor, grandorii și decăderii asupra cărora meditează de-a lungul secolelor filosofii și istoricii.

Conștiința istorică nu se rezumă numai la cunoașterea istorică. Nu trebuie negat și rolul valorii în selectarea și ierarhizarea faptelor. De asemenea, conștiința istorică nu poate face abstracție

de mobilurile care animă cunoașterea trecutului, mobiluri care se regăsesc în interpretarea dată istoriei. Există, de asemenea, elemente implicite de trăire a faptelor istorice, a consecințelor lor, stări de spirit, de pesimism sau optimism, conservatoare sau revoluționar-transformatoare, ireductibile total la conținuturile cognitive ale conștiinței istorice.

Considerăm, că elementele care dau unitate relativă ansamblului eterogen, contradictoriu, ce formează conștiința istorică a unui popor nu pot fi stabilite în mod abstract, speculativ, rupte de ceea ce reprezintă devenirea lui concretă. Caracterizarea conștiinței istorice a unui popor impune cunoașterea problemelor vitale ale existenței și devenirii sale. De asemenea, ea se caracterizează prin raportarea la actualitate și revocarea acelor fapte omenești care au dat vieții conținutul și forma pe care o au în acel moment. Înțelegerea conținutului și a rolului conștiinței istorice presupune o dublă raportare: la ceea ce au creat generațiile anterioare și la prezent, la experiența trăită și la acțiunea vieții concrete. Totodată, în geneza sa conștiința istorică valorifică, în egală măsură, atât ceea ce numim „memorie colectivă”, cât și predicția. Ea integrează elemente referitoare la ceea ce este trăit de subiectul ontic colectiv producător de istorie, altele referitoare la ceea ce este conceput de acesta, precum și la ceea ce este reprezentare a facerii istoriei. Între aceste ultime elemente se înscrie și istoriografia și alte discipline socio-umane, ce se constituie în legătură cu izvoarele care constată variabilitatea devenirii sociale și semnificația ei umană.

Între planul producerii evenimentelor, cel al trăirii lor și cel al valorificării lor prin memoria colectivă se impune ideologia, care, din momentul constituirii claselor, al organizării politice a societății, reprezintă componenta prin intermediul căreia indivizii dobîndesc conștiința – iluzorie sau adecvată – a imperativelor momentului istoric.

R. Aron definește conștiința istorică prin trei elemente:

- Conștiința unei dialectici a tradiției și libertății;
- Efortul de a sesiza realitatea sau adevărul trecutului;
- Sentimentul, că succesiunea organizării sociale și a creațiilor umane nu este ceva indiferent, că privește omul în ceea ce are el

esențial [1, p.95].

Primul element, spune R. Aron, privește ceea ce unii filosofi numesc „voința istoricității omului”, iar alții „caracterul prometeic al realității istorice”. La o examinare atentă a conținutului problemelor pe care este centrată definirea conștiinței istorice, putem observa că ele privesc cunoașterea factorilor devenirii istorice colective și puterea de acțiune în cadrul unei existențe urzite din elementele trecutului uman și activitatea generațiilor prezente.

Determinată de factori ce aparțin practicii sociale a unui timp, experienței și cunoașterii transmise și nou dobândite, conștiința istorică evoluează concomitent cu facerea istoriei însăși. Ea se dezvoltă prin raportare permanentă la realitatea istorică și la dinamismul componentelor sale. Din momentul constituirii ei pînă la formarea sa modernă și contemporană, conștiința istorică a înregistrat etape și forme distincte ce dezvăluie un progres datorat conjugării complexe a activității indivizilor în cadrul societății, accentuării interdependențelor, dezvoltării cunoașterii. Relevantă pentru această dezvoltare este evoluția conștiinței istorice românești înregistrată în una din componentele ei centrale, conștiința apartenenței etnice. Ea se afirmă în perioada evului mediu românesc sub forma conștiinței de neam pentru a lua forma conștiinței naționale în epoca modernă.

Dacă considerăm conștiința istorică, în sens larg, imaginea de sine a colectivității sociale concrete asupra propriei devenirii în cadrul umanității, ca sistem care organizează experiența colectivă, desigur, am putea găsi în toate ipostazele unele elemente comune. Un asemenea element ar fi cel al solidarității membrilor etniei, ca expresie a existenței unei baze comune de viață, a unor interese, aspirații și convingeri comune, a împărtășirii aceluiași sistem de valori și norme de viață.

Afirmarea conștiinței istorice ține de intuirea sau recunoașterea unei identități, a unei constante relative a ființei colective, precum și de solidaritatea fazelor succesive în procesul perpetuu al schimbării. Totodată, ea presupune cunoașterea, într-o formă sau alta, a existenței trăite și a operelor create de oameni în traversarea

secolelor, din perspectivele unității și continuității, pe de o parte, și aceea a schimbării și discontinuității, pe de altă parte. Prin conștiința istorică, istoria devine o problemă a vieții și existenței.

Conștiința istorică europeană, care este în centrul atenției cercetătorilor contemporani, este definită de R.Aron prin triplul său aspect: al libertății sau creativității în istorie, al reconstrucției științifice a trecutului și al semnificației umane a devenirii. Aceasta s-a dezvoltat, potrivit viziunii sale, și se dezvoltă doar prin contradicțiile interioare fiecărui element și prin cele dintre elementele sale. Drept urmare, un spațiu larg acordă filosoful francez pentru caracterizarea conștiinței istorice europene actuale, contradicției dintre știință și filosofie, dintre cunoașterea trecutului și tensiunea viitorului în viziunea marxistă și nemarxistă asupra lumii. Reținerea acestei probleme pentru a pune în relief unele dintre contradicțiile conștiinței istorice a secolului XX își găsește justificarea în ponderea pe care o au preocupările pentru sensul devenirii în ansamblul celor ce privesc umanitatea de ieri și de azi. „Omul pasează pentru cunoașterea trecutului său, el nu se satisface cu rezultatele parțiale ale științei, pentru că succesiunea societăților interesează însuși sufletul său” [1, p.98].

Abordarea procesului formării conștiinței istorice în contextul integrării tuturor societăților într-o comunitate de tip occidental este necesară și obiectivă și ar fi inadmisibil să vedem aici mit și/sau ideologie. Fundamentele lui trebuie să fie fapte reale, interpretate conform valorilor societății; doar aceasta ar elibera conștiința istorică de orice pasiune orientînd-o doar spre dobîndirea adevărului. Dificultatea derivă din faptul, că ceea ce numim „adevăr” nu poate fi decît parțial, în special în cazul istoriei. Atunci, cînd sursele sunt insuficiente, istoricul nu poate formula decît ipoteze și ar fi corect să recunoască aceasta. Cînd avem surse suficiente, materialul faptic poate fi mai bine ținut sub control, dar faptele însăși se îmbină în scenarii, care pot fi nenumărate. În viață sunt învingători și învinși și același scenariu istoric îi cuprinde pe unii și pe alții, dar ceea ce este adevăr pentru o parte, devine inevitabil neadevăr pentru cealaltă parte. Formarea conștiinței istorice în acest plan oscilează mereu între adevăr și ficțiune.

Concluzia la care ajungem este că conștiința istorică va fi echivalentă cu propria sa istorie, atunci când faptele istorice sunt interpretate în raport cu valorile recunoscute ca universal valabile, care în același timp asigură obiectivitatea lor.

Referințe bibliografice

1. *Aron R.* Introducere în filosofia istoriei. –București, Editura Hunanitas, 1997.
3. *Blaga L.* Ființa istorică. Cluj-Napoca: Dacia. 1977.
4. *Crișan V., Puha E.* Conștiința istorică. București, Ed. Științifică, 1989.
5. *Hegel G.W.* Prelegeri de Filosofie a Istoriei. București, Editura Academiei Române, 1968.
6. *Noica C.* Filosofia lui L.Blaga în lumina veacului. / În volumul: Cunoaștere și acțiune. Profiluri de gânditori români, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1986.

CAMPANIA ELECTORALĂ: INDICATOR AL PRINCIPILOR DEMOCRATICE

Radj Cărbune, magistrul în politologie,
lector superior, USPEE

Într-o țară democratică, alegerile sunt indicatorul atitudinii poporului față de putere și de cursul promovată de ea. În condițiile unui sistem pluripartit, alegătorii au posibilitatea de a influența real situația din țară votând forțele politice care exprimă mai adecvat aspirațiile maselor populare.

Rolul organului reprezentativ ca unul ce exprimă „interesul general” spre deosebire de „voința (interesul) tuturor” (J.-J.Rousseau) semnifică că în Parlament trebuie să fie reprezentați nu grupuri sociale aparte sau persoane, ci interese politice generale. Anume din această cauză subiectul de bază al proceselor electorale sînt partidele politice.